

OC ROLNIKA – ZASADY I GŁÓWNE PROBLEMY

Od początku działalności Rzecznika Finansowego, czyli października 2015 r., trafia do niego rocznie około 450-550 wniosków o wszczęcie postępowania interwencyjnego lub próśb o poradę dotyczącą problemów z ubezpieczeniami rolników. Z tego około 30% dotyczy OC rolnika. Wiele problemów sprawia np. kwestia kto i kiedy powinien zawrzeć taką umowę. Spory budzi też sposób likwidacji szkód z tego typu umów. Poniższe opracowanie wyjaśnia główne, najczęściej sygnalizowane kwestie. Przypominamy też podstawowe zasady odpowiedzialności rolników za szkody. Z praktyki Rzecznika Finansowego wynika bowiem, że część poszkodowanych nie wie jakie uprawnienia im przysługują i w jakich sytuacjach. W niniejszej analizie znajdują się odpowiedzi na poniższe pytania:

Kto powinien zawrzeć umowę OC rolnika?	2
Kiedy należy zawrzeć umowę OC rolników?	3
Co z ubezpieczeniem OC rolnika po śmierci właściciela gospodarstwa?	3
Kto otrzyma odszkodowanie z OC rolnika?	7
Jakie roszczenia mogą być pokryte z OC rolnika?	11
Jakie są wyłączenia w ubezpieczeniach OC rolnika?.....	13
Jakie są ogólne zasady odpowiedzialności rolnika za szkodę?	14
Jakie ubezpieczenie jest potrzebne dla pojazdów posiadanych przez rolnika?	14
Kiedy szkoda będzie uznana za związaną z posiadaniem gospodarstwa rolnego?.....	16
Jakie są zasady odpowiedzialność za szkodę powstałą przy remoncie budynku mieszkalnego w gospodarstwie?	18
Jakie są zasady odpowiedzialności za psa chowanego w gospodarstwie rolnym?.....	20
Kiedy rolnik będzie odpowiadał za zniszczenie upraw na sąsiednim polu?	21
Jak długo poszkodowany może czekać na odszkodowanie?	23

Kto powinien zawrzeć umowę OC rolnika?

Ubezpieczenie OC rolnika jest regulowane przepisami ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych¹. Obowiązkowi posiadania ochrony ubezpieczeniowej podlegają osoby fizyczne, w których posiadaniu lub współposiadaniu pozostaje gospodarstwo rolne - taką definicję rolnika zawiera art. 2 ust. 1 pkt 12 powołanej ustawy. Rozstrzygające jest zatem jak należy rozumieć pojęcie gospodarstwo rolne. Definicja gospodarstwa rolnego zawarta jest w art. 2 ust. 1 pkt 4 ustawy.

Stanowi on, iż gospodarstwo rolne to obszar użytków rolnych, gruntów pod stawami oraz sklasyfikowanych jako użytki rolne gruntów pod zabudowaniami, przekraczający łącznie powierzchnię 1,0 ha, jeżeli podlega on w całości lub części opodatkowaniu podatkiem rolnym. Wszystkie te przesłanki muszą być spełnione łącznie.

Zgodnie z powołanym przepisem gospodarstwem rolnym w rozumieniu ustawy jest także obszar takich użytków i gruntów, niezależnie od jego powierzchni, jeżeli jest prowadzona na nim produkcja rolna, stanowiąca dział specjalny w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych². Produkcja rolna, stanowiąca dział specjalny to uprawy w szklarniach i ogrzewanych tunelach foliowych, uprawy grzybów i ich grzybni, uprawy roślin "in vitro", fermowa hodowla i chów drobiu rzeźnego i nieśnego, wylęgarnie drobiu, hodowla i chów zwierząt futerkowych i laboratoryjnych, hodowla dżdżownic, hodowla entomofagów, hodowla jedwabników, prowadzenie pasiek oraz hodowla i chów innych zwierząt poza gospodarstwem rolnym jeśli swym rozmiarem nie przekraczają wielkości wskazanych w tej ustawie. Osoba fizyczna posiadająca obszar spełniający warunki wskazane w art. 2 ust. 1 pkt 4, a więc gospodarstwo rolne, zobowiązana jest zawrzeć umowę ubezpieczenia OC rolników oraz umowę ubezpieczenia budynków wchodzących w skład gospodarstwa rolnego.

¹ Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 473 z późn. zm.).

² Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1509 z późn. zm.).

Kiedy należy zawrzeć umowę OC rolników?

Co do zasady obowiązek zawarcia umowy ubezpieczenia OC rolników powstaje w chwili objęcia gospodarstwa w posiadanie i w tym dniu należy zawrzeć umowę ubezpieczenia OC. Trzeba pamiętać, iż ubezpieczenie OC rolnika obejmuje szkody związane już z samym posiadaniem gospodarstwa, dlatego nawet jeśli rolnik nie prowadzi aktualnie żadnych upraw czy hodowli zwierząt należy wykupić ubezpieczenie. Do szkody może bowiem dojść przy każdej czynności wykonywanej w związku z posiadaniem gospodarstwa. Również w przypadku, gdy rolnik przez dłuższy czas przebywa poza gospodarstwem, nie zwalnia go to z obowiązku zawarcia umowy ubezpieczenia OC.

Zdarza się, że właścicielem gospodarstwa, a więc posiadaczem samoistnym, jest osoba, która w nim nie mieszka - np. gospodarstwo odziedziczyła. W takich przypadkach osoba ta również musi posiadać ubezpieczenie OC - w myśl ustawy nabyła status rolnika.

Ubezpieczenie OC rolników dotyczy szkód związanych z posiadaniem gospodarstwa, dlatego wystarczy tylko posiadać gospodarstwo, by podlegać obowiązkowi ubezpieczenia.

Co z ubezpieczeniem OC rolnika po śmierci właściciela gospodarstwa?

W przypadku śmierci właściciela (posiadacza samoistnego) gospodarstwa w trakcie trwania umowy, co do zasady umowa ubezpieczenia OC rolnika będzie trwała do końca okresu na jaki została zawarta. W przypadku bowiem odziedziczenia gospodarstwa prawa i obowiązki wynikające z tej umowy przechodzą na spadkobierców. Nie trzeba więc od razu po śmierci posiadacza gospodarstwa zawierać nowej umowy. Chroni ona do końca okresu na jaki została zawarta wszystkich obecnych posiadaczy gospodarstwa. Nowi posiadacze mogą jednak tę umowę wcześniej wypowiedzieć - wówczas umowa nie będzie

obowiązywała do końca okresu na jaki została zawarta lecz rozwiąże się z chwilą jej wypowiedzenia.

Eksperci Rzecznika uczulają jednak, żeby sprawdzić do kiedy OC rolnika jest ważne i pamiętać o zawarciu nowej umowy, jeśli mamy do czynienia ze śmiercią jedyne go właściciela gospodarstwa.

W takim przypadku, z mocy prawa, wyłączona została zasada automatycznego zawarcia kolejnej umowy na okres następnych 12 miesięcy. To oznacza, że jeśli spadkobierca przegapi termin w którym kończy się OC, to nowa umowa nie zawrze się automatycznie. Ponieważ do zawarcia umowy OC jest zobligowany posiadacz gospodarstwa, to spadkobierca - będąc nowym właścicielem (posiadaczem samoistnym) - musi o to zadbać. W przeciwnym wypadku grozi mu np. opłata karna ze strony UFG, za brak tego ubezpieczenia. Nadto, jeśli nieubezpieczony posiadacz gospodarstwa wyrządzi szkodę, wówczas odszkodowanie wypłaci Ubezpieczeniowy Fundusz Gwarancyjny, który zażąda od posiadacza gospodarstwa zwrotu tej kwoty - jest to tzw. roszczenie regresowe.

Powyższe rozważania nie mają zastosowania, jeśli było np. dwóch właścicieli gospodarstwa i umiera tylko jeden z nich. Na przykład jeśli umiera mąż, to żona nadal pozostaje właścicielem gospodarstwa. Oczywiście jest tak jedynie wówczas, gdy właścicielami są oboje małżonkowie, a nie tylko jedno z nich z powodu rozdzielności majątkowej. Ten sam mechanizm działa także wówczas, gdy współwłaścicielami są np. ojciec i syn. W takiej sytuacji obowiązuje wspomniana „zasada automatyzmu”, więc po zakończeniu okresu ubezpieczenia, zostaje zawarta kolejna umowa, za którą drugi właściciel musi po prostu opłacić składkę.

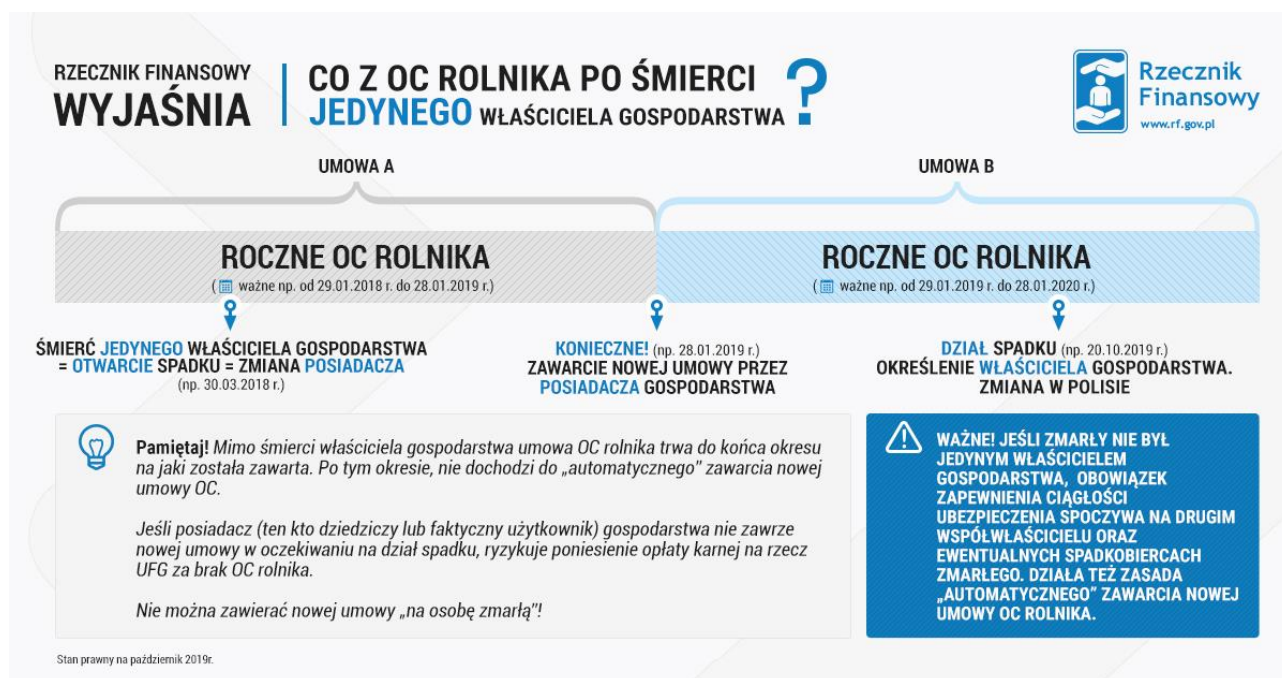
Przy czym trzeba pamiętać, że nie jest dopuszczalne – i ryzykowne z punktu widzenia klienta – zawieranie kolejnej umowy „na osobę zmarłą”, tj. na dotychczasowego, zmarłego posiadacza gospodarstwa. Nawet jeśli towarzystwo zaakceptuje zawarcie takiej umowy, to nie można wykluczyć, iż w przypadku znacznej szkody, jego prawnicy mogą starać się wykazać, że umowa została jednak zawarta nieskutecznie. Ubezpieczyciel zwróci składkę,

ale posiadacz nie będzie miał ochrony i za szkodę będzie musiał zapłacić z własnych środków.

Pomysły prezentowane przez niektóre towarzystwa, by w umowie ubezpieczenia ubezpieczonym czy też ubezpieczającym był zmarły jest co najmniej absurdalny i świadczy o głębokim braku profesjonalizmu.

Jeśli spadkobierca - nowy właściciel gospodarstwa - chce zmienić ubezpieczyciela, to musi wypowiedzieć dotychczasową umowę ubezpieczenia OC rolników w odpowiednim terminie. Jeśli tego nie zrobi, a zawrze nową umowę z innym ubezpieczycielem, to będzie miał dwie polisy. Co prawda będzie mógł wypowiedzieć tę „automatycznie” zawartą umowę, ale będzie musiał zapłacić część składek z tytułu korzystania z ochrony ubezpieczeniowej.

Poniżej prezentujemy schemat dotyczący opisanych powyżej zasad.

Do Rzecznika Finansowego trafiają też pytania dotyczące tego kto powinien pokryć koszty OC za okres przed działem spadku. Trzeba pamiętać, że już w momencie otwarcia spadku, czyli w momencie śmierci dotychczasowego właściciela gospodarstwa, zmienia się właściciel gospodarstwa - następuje bowiem dziedziczenie według zasad zawartych w

przepisach prawa cywilnego. W praktyce oznacza to, że od tego momentu na nowego właściciela (lub właścicieli) gospodarstwa przechodzą prawa i obowiązki wynikające z umowy ubezpieczenia, w tym obowiązek zapłacenia np. nieopłaconej przez zmarłego raty składki. Obowiązek ten spoczywa na wszystkich spadkobiercach, przy czym opłacenie składki przez jednego z nich zwalnia pozostałych z tego obowiązku. W takiej sytuacji spadkobiercy mogą się odpowiednio między sobą rozliczyć. Podobnie jeśli kończy się poprzednia umowa - nowy właściciel (lub właściciele) gospodarstwa musi zawrzeć nową umowę. W przypadku, gdy jest kilku właścicieli umowę ubezpieczenia może zawrzeć tylko jeden z nich. Istotne jest, iż nie trzeba, a czasami nawet nie wolno czekać na potwierdzenie nabycia spadku.

Niezależnie od tego, kto w postępowaniu spadkowym zostanie ostatecznie wskazany jako właściciel gospodarstwa do momentu działu spadku wszyscy spadkobiercy są zobowiązani do posiadania ochrony ubezpieczeniowej.

Umowę ubezpieczenia OC rolnika może zawrzeć każdy z nowych właścicieli (posiadaczy) i wystarczy, gdy zrobi to jeden z nich. Najczęściej jest to osoba, w której faktycznym posiadaniu w danym momencie znajduje się gospodarstwo. Osoba zawierająca umowę nie musi być właścicielem gospodarstwa. Jeśli umowa OC wygaśnie, a nowa zostanie zawarta np. kilka miesięcy po tym terminie (np. po zakończeniu postępowania spadkowego), to Ubezpieczeniowy Fundusz Gwarancyjny powziąwszy taką informację zwróci się do posiadacza gospodarstwa, który - przypomnijmy - z dniem nabycia spadku przejmuje prawa i obowiązki związane z posiadaniem gospodarstwa – o uiszczenie opłaty karnej. Jej wysokość jest co pewien czas zmieniana – aktualne informacje na ten temat znajdują się na stronie www.ufg.pl.

Warto też podkreślić, że kilkusetzłotowa opłata karna nie jest jedyną sankcją za niespełnienie obowiązku zawarcia umowy ubezpieczenia OC rolnika. Jeśli zdarzy się sytuacja, w której szkoda mogłaby być pokryta z tego ubezpieczenia, a ubezpieczenie nie zostało wykupione, to poszkodowany otrzyma odszkodowanie z Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego, po czym Fundusz zażąda zwrotu tej kwoty zarówno od posiadacza gospodarstwa, który nie zawarł umowy ubezpieczenia, jak i od osoby, która szkodę wyrządziła - jest to tzw. roszczenie regresowe. Uregulowanie należności przez jedną z tych osób zwalnia drugą z tego obowiązku.

Przepisy ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych stanowią, iż do przeprowadzania kontroli spełnienia obowiązku zawarcia umowy ubezpieczenia OC rolników jest obowiązany wójt (burmistrz, prezydent miasta) właściwy ze względu na miejsce położenia gospodarstwa rolnego lub miejsce zamieszkania rolnika. Uprawnione zaś do kontroli są starosta właściwy ze względu na położenie gospodarstwa rolnego lub miejsce zamieszkania rolnika i Ubezpieczeniowy Fundusz Gwarancyjny. Jeśli kontrolowany rolnik nie okaże dowodu posiadania ubezpieczenia OC organ przeprowadzający kontrolę zawiadamia o tym Ubezpieczeniowy Fundusz Gwarancyjny. Opłata za niespełnienie obowiązku zawarcia umowy ubezpieczenia OC rolnika jest wnoszona na rzecz Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego i wynosi równowartość jednej dziesiątej minimalnego wynagrodzenia za pracę, ustalonego na podstawie ustawy o minimalnym wynagrodzeniu za pracę. Z chwilą wypłaty odszkodowania Fundusz zażąda od sprawcy szkody i osoby, która nie dopełniła obowiązku zawarcia umowy OC rolnika zwrotu spełnionego świadczenia i poniesionych kosztów.

Kto otrzyma odszkodowanie z OC rolnika?

Ubezpieczeniem OC rolników jest objęta odpowiedzialność cywilna rolnika oraz każdej osoby, która pracując w gospodarstwie rolnym w okresie trwania ochrony ubezpieczeniowej wyrządziła szkodę w związku z posiadaniem przez rolnika tego gospodarstwa rolnego.

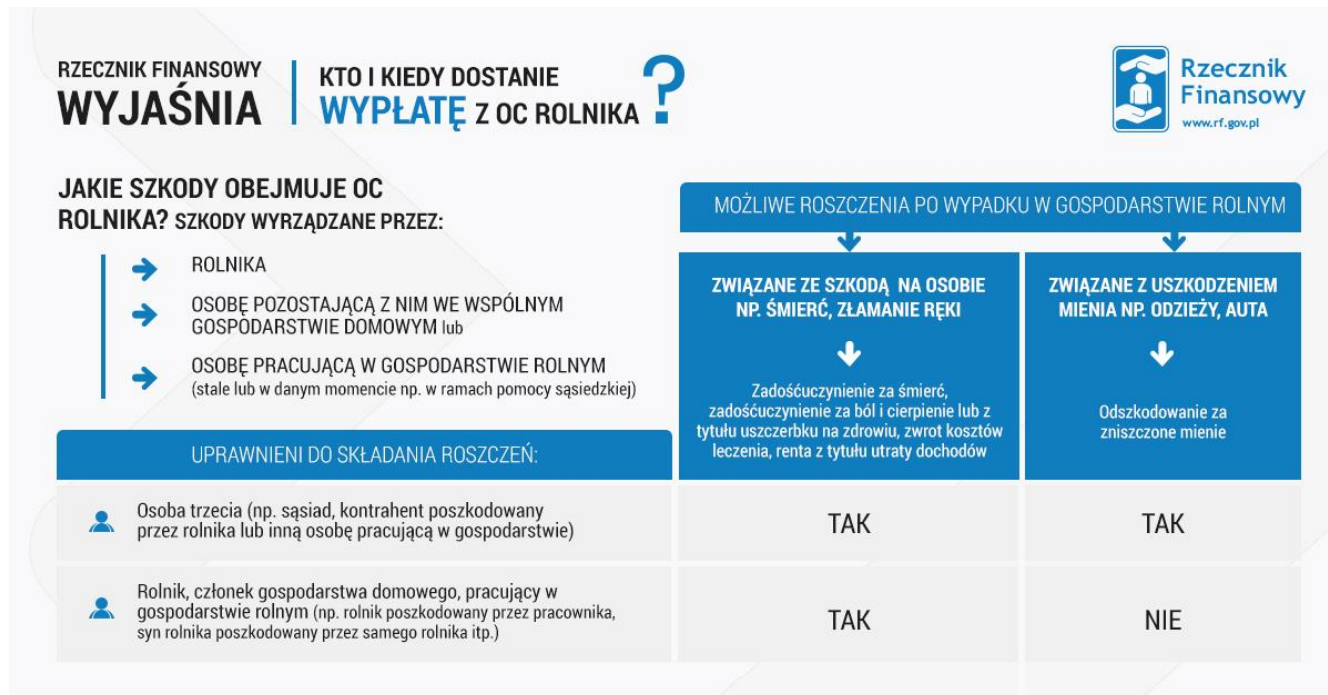
Z ubezpieczenia OC rolników przysługuje odszkodowanie, jeżeli rolnik, osoba pozostająca z nim we wspólnym gospodarstwie domowym lub osoba pracująca w jego gospodarstwie rolnym są obowiązani do odszkodowania za wyrządzoną w związku z posiadaniem przez rolnika tego gospodarstwa rolnego szkodę, będącą następstwem śmierci, uszkodzenia ciała, rozstroju zdrowia bądź też utraty, zniszczenia lub uszkodzenia mienia.

Oznacza to, iż zakład ubezpieczeń wypłaci odszkodowanie zarówno wtedy, gdy szkodę wyrządzi sam rolnik, jak i wówczas, gdy szkodę wyrządzi osoba pozostająca z nim we wspólnym gospodarstwie domowym, czy też pracująca w gospodarstwie.

Osobą pracującą w gospodarstwie rolnym jest nie tylko osoba w nim mieszkająca, ale także osoba w nim pomagająca, dokonująca napraw, czy też świadcząca pomoc sąsiedzka. Jeśli któraś z tych osób wykonując czynności związane z gospodarstwem wyrządzi szkodę osobie trzeciej, zakład ubezpieczeń wypłaci odszkodowanie zarówno za szkodę będącą wynikiem uszkodzenia ciała, np. wypłaci zadośćuczynienie czy zwróci koszty leczenia, jak i za szkodę na mieniu, tj. np. za zniszczoną odzież, czy samochód.

Zdarza się jednak, iż przy wykonywaniu prac związanych z posiadaniem gospodarstwa szkodę poniesie także osoba pracująca w tym gospodarstwie. Bywa też, że z winy osoby pracującej w gospodarstwie szkody dozna sam rolnik. W obu tych przypadkach zakład ubezpieczeń również powinien wypłacić odszkodowanie, lecz będzie ono obejmowało jedynie roszczenia związane z uszkodzeniem ciała, rozstroju zdrowia, np. zadośćuczynienie, zwrot kosztów leczenia czy też renta.

Poniższy schemat pokazuje w uproszczony sposób krąg osób uprawnionych do składania roszczeń z OC rolnika oraz przykładowy zakres roszczeń. Więcej na ten temat w kolejnych punktach opracowania.

Niestety do Rzecznika Finansowego trafiają skargi w związku z odmową wypłaty odszkodowania w przypadku szkody wyrządzonej samemu rolnikowi (posiadaczowi gospodarstwa) lub osobie pracującej w gospodarstwie przez inną osobę pracującą w tym gospodarstwie bądź przez rolnika będącego współposiadaczem tego gospodarstwa.

Jeśli gospodarstwo jest w posiadaniu małżonków każde z nich jest także odpowiedzialne za szkodę powstałą w związku z posiadaniem tego gospodarstwa. Zawarte ubezpieczenie OC rolników, tj. posiadaczy gospodarstwa rolnego obejmuje odpowiedzialność cywilną zarówno żony jak i małżonka. Mechanizm ten dotyczy nie tylko sytuacji, w której gospodarstwo jest wspólnością majątkową małżonków, ale także gdy współposiadaczami gospodarstwa są inne osoby - np. rodzeństwo, czy ojciec z córką. Mogą to być również osoby ze sobą niespokrewnione.

Umowa ubezpieczenia OC rolników chroni wszystkich posiadaczy gospodarstwa niezależnie od tego ilu jest współposiadaczy i jaki udział w prawie własności każdy z nich posiada.

W świetle przepisów ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych jeśli rolnik - posiadacz gospodarstwa - jest odpowiedzialny za szkodę wyrządzoną innemu rolnikowi - posiadaczowi tego samego gospodarstwa, czy też osobie pracującej w jego gospodarstwie, albo pozostającej z nim we wspólnym gospodarstwie domowym, odpowiedzialność gwarancyjna zakładu ubezpieczeń zaistnieje. Podobnie jeśli szkodę wyrządzi rolnikowi osoba pracująca w jego gospodarstwie lub pozostająca z nim we wspólnym gospodarstwie domowym. Jednakże odpowiedzialność ta ograniczona jest wyłącznie do szkód na osobie - wynika to właśnie z art. 53 pkt 1 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, który w takich przypadkach wyłącza odpowiedzialność za szkodę na mieniu.

Jak widać przepis ten nie wyłącza odpowiedzialności małżonka - rolnika wobec drugiego małżonka - również rolnika, pomimo iż oboje są posiadaczami tego samego gospodarstwa.

PRZYKŁAD:

Potwierdził to sąd apelacyjny w Białymstoku w wyroku z dnia 9 listopada 2012, o sygn. akt I ACa 525/12. W myśl tego wyroku małżonek rolnika może ubiegać się o zadośćuczynienie i odszkodowanie z tytułu szkody odniesionej w związku z posiadaniem gospodarstwa rolnego gdyż brak jest podstaw do wyłączenia odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń za szkodę na osobie w sytuacji, gdy w związku z prowadzeniem gospodarstwa rolnego poniosła ją osoba będąca współposiadaczem tego gospodarstwa.

PRZYKŁAD:

Zdaniem Sądu Apelacyjnego w Łodzi wyrażonym w wyroku z dnia 25 lutego 2016 r., o sygn. I ACa 1266/15, podobnie jak przy odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów, wyłączenie odpowiedzialności cywilnej rolników dotyczy szkód w mieniu, a nie obejmuje szkód wyrządzonych na osobie, w analogiczny sposób należy określić zakres odpowiedzialności ubezpieczyciela. Mając na względzie literalne brzmienie przepisu art. 53 pkt 1 ustawy z 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, brak jest podstaw do wyłączenia odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń za szkodę na osobie w sytuacji, gdy w związku z prowadzeniem gospodarstwa rolnego poniosła ją osoba, będąca posiadaczem tego gospodarstwa.

Zasadę istnienia odpowiedzialności za szkodę na osobie posiadacza wobec współposiadacza potwierdza również bogata linia orzecznictwa w odniesieniu do współposiadaczy pojazdu mechanicznego

Przykładem może być podjęta z wniosku Rzecznika Finansowego uchwała Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 2008 r., sygn. akt. III CZP 115/07, w której Sąd stwierdził, iż ubezpieczyciel ponosi odpowiedzialność gwarancyjną wynikającą z umowy obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody na osobie wyrządzone przez kierującego pojazdem, w tym także pasażerowi będącemu wraz z kierowcą współposiadaczem tego pojazdu.

Jakie roszczenia mogą być pokryte z OC rolnika?

Umowa ubezpieczenia OC rolnika przewiduje wypłatę odszkodowania kiedy rolnik, czy też osoba pracująca w gospodarstwie wyrządzą szkodę, której następstwem jest śmierć, uszkodzenie ciała, rozstrój zdrowia bądź też utrata, zniszczenie lub uszkodzenie mienia. Zgodnie z zasadą pełnego odszkodowania wyrażoną w art. 361 k.c., co do zasady, poszkodowany winien więc otrzymać kompensatę wszystkich poniesionych szkód - zarówno na osobie, jak i na mieniu. Zgodnie z powołanym przepisem naprawienie szkody obejmuje straty, które poszkodowany poniósł, oraz korzyści, które mógłby osiągnąć, gdyby mu szkody nie wyrządzone. Dlatego też prawo cywilne przewiduje szereg roszczeń, które to umożliwiają.

Poszkodowany może więc dochodzić:

1. zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę, które jest świadczeniem jednorazowym, pieniężnym i mającym stanowić sposób złagodzenia cierpień fizycznych i psychicznych poszkodowanego (art. 445 k.c. w związku z 444 k.c.);

2. zwrotu wszelkich kosztów związanych z wypadkiem tj. kosztów związanych z leczeniem i rehabilitacją oraz lepszym odżywianiem poszkodowanego, opieką nad poszkodowanym, transportu poszkodowanego i jego bliskich, adaptacji mieszkania stosownie do potrzeb poszkodowanego, a także przygotowania go do wykonywania nowego zawodu (art. 444 § 1 k.c.);

3. renty uzupełniającej, która ma stanowić wyrównanie różnicy w dochodach osiągniętych przez poszkodowanego przed wypadkiem w stosunku do dochodów uzyskiwanych przez niego po wypadku (art. 444 § 2 k.c.);

4. jednorazowego odszkodowania (tzw. kapitalizacji renty), które jest uzasadnione w szczególności gdy poszkodowany w następstwie wypadku stał się inwalidą, a jednorazowe świadczenie umożliwi mu wykonywanie innego zawodu, czy też rozpoczęcie prowadzenia działalności gospodarczej, przy czym jeżeli poszkodowany korzysta z tego świadczenia traci prawo do renty uzupełniającej (art. 447 k.c.);

5. renty na zwiększone potrzeby polegającej na zapewnieniu poszkodowanemu środków potrzebnych do poprawy jego stanu zdrowia po wypadku, a związanych z jego

leczeniem i rehabilitacją, lepszym odżywianiem oraz sprawowaną nad nim opieką (art. 444 § 2 k.c.);

6. w przypadkach niesprawności po wypadku skutkujących niemożnością wykonywania pracy (prowadzenia działalności) - zwrotu utraconych zarobków (art. 361 k.c.).

7. odszkodowania z tytułu poniesionych kosztów np. na naprawę lub odkupienie uszkodzonej lub utraconej rzeczy,

8. jeśli uszkodzono pojazd, zwrotu kosztów holowania uszkodzonego pojazdu, zwrotu kosztów pojazdu zastępczego (art. 361 k.c.),

W sytuacji, gdy wskutek działań rolnika lub osoby pracującej w jego gospodarstwie poszkodowany poniesie śmierć, najbliższy członek rodziny może ubiegać się o wypłatę:

1. stosownego odszkodowania jeżeli wskutek śmierci poszkodowanego nastąpiło znaczne pogorszenie sytuacji życiowej jego najbliższych, chodzi tutaj o szeroko pojęty uszczerbek natury ekonomicznej występujący po stronie najbliższych po śmierci poszkodowanego (art. 446 § 3 k.c.);

2. zwrotu kosztów związanych z leczeniem i pogrzebem zmarłego poszkodowanego poniesionych przez członków jego rodziny (art. 446 § 1 k.c.);

3. renty alimentacyjnej, która ma na celu uzupełnienie dochodów osób uprawnionych po śmierci poszkodowanego, wobec których na zmarłym ciążył obowiązek alimentacyjny i które za życia wspierał stale i dobrowolnie finansowo, a przemawiają za tym zasady współżycia społecznego (art. 446 § 2 k.c.);

4. zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę, które jest świadczeniem jednorazowym, pieniężnym i mającym stanowić sposób złagodzenia cierpień fizycznych i psychicznych najbliższych członków rodziny zmarłego na skutek wypadku poszkodowanego (art. 446 § 4 k.c.) przy czym instytucja ta znajduje zastosowanie do wypadków, które miały miejsce począwszy od 3 sierpnia 2008r.. Przed dniem 3 sierpnia 2008 zadośćuczynienia można było dochodzić na podstawie art. 448 k.c., tj. z tytułu naruszenia dobra osobistego.

5. zadośćuczynienia z tytułu naruszenia dobra osobistego, jakim jest utrzymywanie normalnych relacji i więzi rodzinnych (art. 448 k.c.). Przy czym warto tu podkreślić, że chodzi o przypadki w których członek rodziny żyje, ale nie ma z nim żadnego kontaktu lub jest on mocno ograniczony, a leczenie nie rokuje znaczącej poprawy (tzw. stan terminalny). Takie

Str. 12

uprawnienie potwierdził Sąd Najwyższy w aż trzech uchwałach dotyczących tej kwestii, wydanych jednego dnia (III CZP 36/17, III CZP 69/17 i III CZP 60/17. Warto podkreślić, że jedna z uchwał została wydana na wniosek Rzecznika Finansowego (III CZP 36/17), skierowany w związku z zaobserwowaniem rozbieżności w orzecznictwie.

Jakie są wyłączenia w ubezpieczeniach OC rolnika?

Jak każde ubezpieczenie, także ubezpieczenie OC rolników zawiera pewne wyłączenia spod ochrony ubezpieczeniowej. Zgodnie z art. 53 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych zakład ubezpieczeń nie odpowiada za szkody:

- 1) w mieniu, wyrządzone rolnikowi przez osoby pracujące w jego gospodarstwie rolnym lub pozostające z rolnikiem we wspólnym gospodarstwie domowym albo osobom pozostającym z rolnikiem we wspólnym gospodarstwie domowym lub pracującym w jego gospodarstwie rolnym;
- 2) spowodowane przeniesieniem chorób zakaźnych nie pochodzących od zwierząt;
- 3) w mieniu, spowodowane wadą towarów dostarczonych przez osobę objętą ubezpieczeniem albo wykonywaniem usług; jeżeli skutek tych wad nastąpiła szkoda na osobie, zakład ubezpieczeń nie ponosi odpowiedzialności tylko wtedy, gdy osoba objęta ubezpieczeniem wiedziała o tych wadach;
- 4) powstałe wskutek uszkodzenia, zniszczenia, utraty lub zaginięcia rzeczy wypożyczonych lub przyjętych przez osobę objętą ubezpieczeniem OC rolników do użytkowania, przechowania lub naprawy;
- 5) polegające na utracie gotówki, biżuterii, dzieł sztuki, papierów wartościowych, wszelkiego rodzaju dokumentów oraz zbiorów filatelistycznych, numizmatycznych i innych;
- 6) polegające na zanieczyszczeniu lub skażeniu środowiska;
- 7) wynikłe z kar pieniężnych, grzywn sądowych i administracyjnych, a także kar lub grzywn związanych z należnościami wobec budżetu państwa.

Jakie są ogólne zasady odpowiedzialności rolnika za szkodę?

Istnieje kilka warunków, od spełnienia których zależy przyjęcie przez zakład ubezpieczeń odpowiedzialności. Przede wszystkim rolnik lub osoba pracująca w jego gospodarstwie będą zobowiązani do naprawienia powstałej szkody tylko wtedy, gdy można im przypisać odpowiedzialność za zaistniałe zdarzenie. Odpowiedzialność ta może powstać w wyniku:

- działania, tj. wykonania przez rolnika lub osobę pracującą w gospodarstwie jakichś czynności, które doprowadziły do szkody, np. nieprawidłowe przepędzanie stada bydła,
- zaniechania, tj. niepodjęcia działań niezbędnych dla uniknięcia szkody - może to być np. nienaprawienie dachu, w wyniku czego spadające deski czy dachówki spowodują powstanie szkody.

Odpowiedzialność rolnika - a co za tym idzie również zakładu ubezpieczeń - zależy także od tego, czy pomiędzy działaniem rolnika (lub innej osoby pracującej w gospodarstwie lub pozostającej z rolnikiem we wspólnym gospodarstwie), a powstałą szkodą istnieje związek funkcjonalny, a więc czy działanie lub zaniechanie, z którego wynikła szkoda ma związek z posiadaniem gospodarstwa.

Jakie ubezpieczenie jest potrzebne dla pojazdów posiadanych przez rolnika?

Odpowiedzialność zakładu ubezpieczeń na podstawie umowy ubezpieczenia OC rolnika dotyczy także szkód powstałych w związku z ruchem rolniczych pojazdów wolnobieżnych będących w posiadaniu rolników i użytkowanych w związku z posiadaniem tego gospodarstwa rolnego - są to np. kombajny.

W trakcie dyżurów telefonicznych ekspertów Rzecznika Finansowego pojawiają się pytania, czy posiadacz np. kombajnu, który ma zamiar poruszać się poza obrębem gospodarstwa, wyjeżdżać na drogę, powinien wykupić OC komunikacyjne. Warto podkreślić, że takiego obowiązku nie ma. Szkody związane z ruchem kombajnu - tj.

rolniczego pojazdu wolnobieżnego - będą pokryte z polisy OC rolnika, bez względu na miejsce powstania szkody. Wynika to z art. 50 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych.

Pojazdem wolnobieżnym nie jest natomiast ciągnik rolniczy. Ciągnik jest pojazdem mechanicznym w rozumieniu ustawy. W związku z tym rolnik, który go posiada musi dodatkowo zawrzeć umowę obowiązkowego ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych. Warto podkreślić, że szkody wynikające z użytkowania wszelkich maszyn połączonych z ciągnikiem np. prasa do słomy, kosiarka itp. będą pokrywane z ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych.

W praktyce Rzecznika Finansowego zdarzają się pytania dotyczące odpowiedzialności za szkody związane z ruchem ciągnika rolniczego lub innego rodzaju pojazdu samodzielnie skonstruowanego przez rolnika.

Zgodnie z ustawą o ubezpieczeniach obowiązkowych ciągnik rolniczy jest pojazdem mechanicznym o ile spełnia definicję ciągnika rolniczego zawartą w ustawie prawo o ruchu drogowym. Ustawa o ruchu drogowym zaś ciągnik rolniczy definiuje jako: pojazd silnikowy, którego konstrukcja umożliwia rozwijanie prędkości nie mniejszej niż 6 km/h, skonstruowany do używania łącznie ze sprzętem do prac rolnych, leśnych lub ogrodniczych; ciągnik taki może być również przystosowany do ciągnięcia przyczep oraz do prac ziemnych; W konsekwencji, jeśli złożony przez rolnika pojazd posiada wszystkie te cechy, w myśl ustawy jest ciągnikiem rolniczym, a więc pojazdem mechanicznym, którego posiadanie wymaga zawarcia umowy ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych.

Ustawa prawo o ruchu drogowym przewiduje istnienie pojazdów złożonych samodzielnie - określa je mianem „pojazd marki SAM” tj. pojazd zbudowany przy wykorzystaniu nadwozia, podwozia lub ramy, konstrukcji własnej. Takie pojazdy również podlegają rejestracji. Rejestracja to potwierdzenie dopuszczenia pojazdu do ruchu. Aby pojazd został zarejestrowany musi spełniać określone w ustawie warunki, np. pojazd ma być skonstruowany tak, by jego użytkowanie nie zagrażało bezpieczeństwu osób nim jadących lub innych uczestników ruchu, nie naruszało porządku ruchu na drodze i nie narażało

Str. 15

kogokolwiek na szkodę. Innym z warunków jest to by użytkowanie tego pojazdu nie powodowało wydzielania szkodliwych substancji w stopniu przekraczającym wielkości określone w przepisach szczegółowych, czy też niszczenia drogi. Spełnienie warunków wskazanych w ustawie umożliwia rejestrację pojazdu, a więc dopuszczenie pojazdu do ruchu. W konsekwencji, jeśli rolnik skonstruuje pojazd, który spełnia definicję ciągnika rolniczego zawartą w prawie o ruchu drogowym musi zawrzeć umowę ubezpieczenia OC nawet jeśli ciągnik nie jest zarejestrowany, a więc dopuszczony do ruchu. W przypadku pojazdu niezarejestrowanego umowę ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych należy zawrzeć nie później niż z chwilą wprowadzenia pojazdu do ruchu, tj. wyjazdu na drogę, choćby na chwilę.

Kiedy szkoda będzie uznana za związaną z posiadaniem gospodarstwa rolnego?

Warunkiem odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń jest to, by szkoda miała związek z posiadaniem gospodarstwa rolnego. Nie ma znaczenia miejsce, w którym doszło do szkody - warunkiem jest jedynie, by szkoda ta miała związek z posiadaniem gospodarstwa. Nierzadko zakład ubezpieczeń powstałą szkodę kwalifikuje nie jako związaną z posiadaniem gospodarstwa, lecz jako związaną z życiem codziennym, prywatnym rolnika. Bywa, że ocena stanu faktycznego nie jest łatwa, co powoduje powstawanie sporów, które nierzadko znajdują swój finał w sądzie. Nie każde bowiem okoliczności kwalifikują powstałą szkodę jako związaną z posiadaniem gospodarstwa.

Jak zauważył Sąd Apelacyjny w Białymstoku w wyroku z dnia 7 marca 2013 r., sygn. akt I ACa 880/12 *kluczowe dla określenia zakresu ubezpieczenia OC rolników jest użycie przez ustawodawcę sformułowania " szkoda związana z posiadaniem gospodarstwa rolnego". Oznacza to i co jest jednym z najistotniejszych aspektów niniejszej sprawy, że ubezpieczenie nie obejmuje całej odpowiedzialności cywilnej osób objętych ubezpieczeniem, lecz przedmiotem ubezpieczenia jest jedynie odpowiedzialność za szkody związane z posiadaniem gospodarstwa rolnego, co z kolei oznacza, że ubezpieczyciel nie będzie odpowiadał za szkody związane z inną sferą aktywności osoby ubezpieczonej, w*

tym za szkody związane z prowadzeniem przez ubezpieczonego innej działalności niż rolnicza, czy też ze sferą jego życia prywatnego.

PRZYKŁAD:

W praktyce zdarza się, że rozgraniczenie tych sfer bywa trudne. Przykładem może być istnienie odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń za szkodę wyrządzoną przez konia wykorzystywanego w gospodarstwie w sytuacjach, w których koń występuje jako „element” gospodarstwa i brak tej odpowiedzialności w przypadku wykorzystania konia do przejażdżki rekreacyjnej, czy w zorganizowanym rajdzie wycieczkowym. W przypadku bowiem wyrządzenia szkody przez konia wykorzystywanego w gospodarstwie, który źle uwiązany przez rolnika wyrządzi szkodę będzie istniała odpowiedzialność zakładu ubezpieczeń, jeśli jednak ten sam koń zostanie wykorzystany do przejażdżki rekreacyjnej, szkoda wyrządzona w takich okolicznościach nie będzie podlegała naprawieniu na podstawie ubezpieczenia OC rolnika - opinię taką wyraził Sąd Apelacyjny w Białymstoku w wyroku z dnia 30 kwietnia 2012 r. o sygn. I ACa 730/11. Stanowisko to po rozpatrzeniu skargi kasacyjnej potwierdził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 12 kwietnia 2013 r., sygn. akt IV CSK 565/12 uznając, iż szkoda wyrządzona w związku z wykorzystaniem konia wierzchowego hodowanego w gospodarstwie rolnym, odłączonego od tego gospodarstwa w celu realizacji upodobań hobbystycznych rolnika lub jego domownika, nie jest objęta odpowiedzialnością gwarancyjną ubezpieczyciela (art. 50 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych, Dz.U. Nr 124, poz. 1152 ze zm.).

W konsekwencji, określenie czy szkodę można sklasyfikować jako powstałą w związku z posiadaniem gospodarstwa czy też nie, wymaga dokonania dokładnej analizy stanu faktycznego, w jakim doszło do szkody, gdyż od indywidualnych elementów zdarzenia zależy ewentualne zaistnienie odpowiedzialności rolnika, a więc i zakładu ubezpieczeń.

Jakie są zasady odpowiedzialność za szkodę powstałą przy remoncie budynku mieszkalnego w gospodarstwie?

Często kwestionowana przez zakłady ubezpieczeń jest odpowiedzialność za szkodę poniesioną np. przy remoncie budynku mieszkalnego znajdującego się w gospodarstwie. Z faktu, iż remontowany jest budynek mieszkalny ubezpieczyciele wywodzą wniosek, iż szkoda ta nie jest związana z posiadaniem gospodarstwa lecz z życiem prywatnym rolnika. Kwestię tę rozstrzygnął Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 14 grudnia 1998 r., sygn. akt. III CKN 71/98. Sąd stwierdził bowiem, iż wynikająca z art. 415 k.c. odpowiedzialność rolnika wobec osoby pracującej w jego gospodarstwie występuje także wówczas, gdy osoba ta wykonuje czynności związane z remontem budynku mieszkalnego znajdującego się w gospodarstwie. Zdaniem Sądu dom mieszkalny jest siedliskiem rolnika, a zabudowania gospodarstwa miejscem przebywania zwierząt i składowania narzędzi.

Stąd też bieżące naprawy zabudowań, remonty, są czynnościami ściśle związanymi z posiadaniem gospodarstwa rolnego.

Szkody powstałe przy tych czynnościach nie zostały też wymienione w katalogu zdarzeń wyłączonych spod ochrony ubezpieczeniowej. Wyrok ten dotyczy szkody na osobie poniesionej podczas pracy przy niezabezpieczonej pilarcie należącej do rolnika. Ostrze piły trafiło na sęk w ciętej listwie, w wyniku czego doszło do urazu oczu. Orzeczenie to jest bardzo ważne, jednak nie zawsze wystraszające by zakłady ubezpieczeń uznały swą odpowiedzialność. W bardzo wielu przypadkach odmawiają wypłaty odszkodowania twierdząc, iż tego typu pilarki zwyczajowo nie posiadają osłon dlatego nie można mówić o odpowiedzialności rolnika za szkodę powstałą przy jej użytkowaniu. Jednakże w linii orzeczniczej sądy zwracają uwagę na obowiązek rolnika zapewnienia bezpiecznych warunków pracy osobom pracującym w jego gospodarstwie.

Podobnego zdania jest również Sąd Najwyższy. Obowiązki rolnika wobec osób pracujących w jego gospodarstwie określił bowiem również Sąd Najwyższy m.in. w wyroku z dnia 12 lutego 2002 r., sygn. I CKN 1483/99. W wyroku tym Sąd stwierdził, iż podstawowym obowiązkiem rolnika jest zapewnienie wszystkim osobom, które wykonują czynności

związane z prowadzeniem należącego do niego gospodarstwa rolnego, bezpiecznych warunków pracy (maksymalnego bezpieczeństwa), dlatego obowiązany jest on tak zorganizować pracę, ażeby pomagające mu osoby, w tym używające własnego sprzętu i maszyn, nie były narażone na niebezpieczeństwo wyrządzenia im szkody.

Obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa pracy podkreślony został również w wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 4 kwietnia 2013 r. , sygn. akt I ACa 200/13, a w I instancji w wyroku Sądu Okręgowy w Kielcach (sygn. akt I C 1659/12), w którym oba sądy potwierdziły istnienie odpowiedzialności rolnika i zasadność roszczeń poszkodowanego w przypadku korzystania z niegwarantujących bezpieczeństwa pracy, niezabezpieczonych urządzeń czy sprzętów.

PRZYKŁAD:

W stanie faktycznym, na tle którego powstał spór, poszkodowany spadł z niezabezpieczonej drabiny. Sąd stwierdził, iż drabina w stodole nie była rzeczywiście należycie zabezpieczona, gdyż nie była w żaden sposób umocowana czy zakotwiczona, stała luźno niezwiązana z podłogą stodoły czy progiem stropu, przy wejściu na strych brak było jakichkolwiek uchwytów. Mimo więc dobrego stanu technicznego samej drabiny zagrożenie upadkiem nie zostało wyeliminowane i okoliczność ta obciąża prowadzącego gospodarstwo rolnika i kwalifikuje owo zaniechanie jako zawinienie w postaci rażącego niedbalstwa, co uzasadnia jego odpowiedzialność na mocy art. 415 k.c.. Dla obu sądów nie miał także znaczenia fakt, iż poszkodowany wielokrotnie wchodził po tej drabinie pomagając rolnikowi potwierdzając tym samym, że ani częstotliwość wykonywania przez poszkodowanego czynności, a więc doświadczenie z tym związane, ani świadomość grożącego niebezpieczeństwa, nie zwalniają z odpowiedzialności rolnika, który swym zaniechaniem doprowadził do powstania szkody. Tym samym potwierdzona została odpowiedzialność gwarancyjna zakładu ubezpieczeń za powstałą szkodę.

Jak już wspomniano nie ma znaczenia fakt, gdzie doszło do szkody - rozstrzygające jest to, czy szkoda ta ma związek z posiadaniem gospodarstwa rolnego. Takie stanowisko potwierdził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 14 lipca 2017 r. o sygn. akt II CSK 806/16.

PRZYKŁAD:

Do wypadku śmiertelnego z winy rolnika doszło podczas wycinki drzew w lesie. Zdaniem Sądu zdarzenie będące źródłem odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanego zakładu ubezpieczeń pozostawało w związku z prowadzeniem gospodarstwa rolnego, gdyż dokonywana wycinka drzew oraz zbiórka suchych gałęzi służyła pozyskaniu drewna w celu wykorzystania go w posiadanym przez zmarłą gospodarstwie rolnym jako opał do przygotowywania zwierzętom hodowanym ciepłych posiłków w parowniku i do wykonywania koryt drewnianych.

Zdarza się, że odmawiając wypłaty odszkodowania zakłady ubezpieczeń podnoszą - mylnie - że do szkody doszło poza obszarem gruntowym tworzącym gospodarstwo rolne, dlatego też orzeczenie to z pewnością pozwoli uniknąć wielu sądowych sporów.

Jakie są zasady odpowiedzialności za psa chowanego w gospodarstwie rolnym?

Spory powstawały także w przypadku szkody wyrządzonej przez psa chowanego w gospodarstwie rolnym. Kwestia ta była dyskutowana już od dłuższego czasu - było to także związane z rozbieżnością w orzecznictwie. Zdaniem niektórych sądów - a za tymi sądami zakładów ubezpieczeń - szkody wyrządzone przez psa stróżującego w gospodarstwie nie podlegały odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń, gdyż w myśl ustawy o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich³ pies nie jest zwierzęciem gospodarskim. Jednakże znaleźć można także wiele wyroków, w których sądy zajmowały stanowisko przeciwne.

Ostatecznie spór co do odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń za szkodę wyrządzoną przez psa wykorzystywanego w gospodarstwie rolnym rozstrzygnął Sąd Najwyższy w podjętej na wniosek Rzecznika uchwale z dnia 20 czerwca 2017 r., o sygn. akt III CZP 114/16. Sąd stwierdził, iż przepis art. 50 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o

---

³ Ustawa z dnia 29 czerwca 2007 r. o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 2132).

ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (jedn. tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 2060 ze zm.) ma zastosowanie do szkód wyrządzonych przez psa wykorzystywanego przez rolnika użytkowo w gospodarstwie rolnym”. Posiadanie i wykorzystywanie psów w gospodarstwach rolnych jest normalną i dość powszechną praktyką w warunkach wiejskich.

Jeżeli zwierzęta te pełnią użytkową rolę w gospodarstwie, np. pilnując inwentarza, zbiorów lub maszyn i urządzeń wykorzystywanych w tym gospodarstwie, zapewniając jego bezpieczeństwo albo pełniąc rolę psów pasterskich, to stanowią element gospodarstwa niezbędny do jego funkcjonowania, a więc pozostają z nim w funkcjonalnym związku. W konsekwencji, szkody wyrządzone przez psy - w przeciwieństwie do szkód wyrządzonych przez psy chowane dla przyjemności, a więc domowe - powinny być objęte odpowiedzialnością zakładu ubezpieczeń.

Tym samym Sąd potwierdził stanowisko prezentowane w tej sprawie przez Rzecznika Finansowego.

Ze spadku liczby wpływających do Biura Rzecznika skarg dotyczących odmowy wypłaty odszkodowania za szkodę wyrządzoną przez psa wykorzystywanego w gospodarstwie użytkowo wynika, iż w znakomitej większości zakłady ubezpieczeń ostatecznie uznały swą odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez te psy.

Kiedy rolnik będzie odpowiadał za zniszczenie upraw na sąsiednim polu?

Rzecznik Finansowy otrzymuje również skargi związane z odmową wypłaty odszkodowania w przypadku zniszczenia upraw na sąsiednim polu opryskiem wykonywanym przez rolnika na jego gruntach.

Odmawiając wypłaty odszkodowania Zakłady ubezpieczeń przywołują tu art. 53 pkt 6 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych. Zgodnie z nim zakład ubezpieczeń nie odpowiada za szkody m.in. polegające na zanieczyszczeniu lub skażeniu środowiska. Towarzystwa powołują także art. 3 pkt 49 ustawy prawo ochrony środowiska definiujący zanieczyszczenie jako "emisję, która może być szkodliwa dla zdrowia ludzi lub stanu środowiska, może powodować szkodę w dobrach materialnych, może pogarszać walory estetyczne środowiska lub może kolidować z innymi, uzasadnionymi sposobami korzystania ze środowiska". Zdaniem Towarzystw, ponieważ poszkodowany rolnik na skutek emisji środka chemicznego stosowanego w oprysku przez sąsiada poniósł szkodę w dobrach materialnych - o czym mowa w ustawie - w postaci zniszczenia upraw, doszło więc do zanieczyszczenia środowiska, co wyłącza odpowiedzialność ubezpieczyciela. Tak rozumując trzeba by przyjąć, iż używanie przez rolnika środka chemicznego niszczącego chwasty, które zgodnie z definicją środowiska zawartą w ustawie są również elementem środowiska - jest zanieczyszczaniem lub skażeniem środowiska. Tak jak niszczenie chwastów w drodze prawnie dozwolonej emisji dopuszczonego do obrotu środka chemicznego nie jest - bo być nie może - uznane za zanieczyszczanie lub skażenie środowiska, które przecież zagrożone jest karą, tak i zniszczenie sąsiednich upraw na skutek tej samej, prawnie dozwolonej emisji tego samego dopuszczonego środka chemicznego za zanieczyszczenie lub skażenie środowiska również uznane być nie może. Na marginesie, uznanie stosowania dopuszczonych środków chemicznych w celu zniszczenia chwastów za zanieczyszczanie lub skażenie środowiska oznaczałoby zgodę Państwa - poprzez dopuszczenie tych środków - na działania zabronione obłożone sankcjami karnymi.

Warto także zwrócić uwagę, iż stosownie do art. 101a powoływanej przez ubezpieczycieli ustawy prawo ochrony środowiska, zanieczyszczenie powierzchni ziemi ocenia się na podstawie przekroczenia dopuszczalnych zawartości substancji powodujących ryzyko w glebie lub w ziemi. Szczegółowe regulacje zawarte są w rozporządzeniu ministra środowiska w sprawie sposobu prowadzenia oceny zanieczyszczenia powierzchni ziemi - w rozporządzeniu tym prawodawca jasno określił substancje powodujące ryzyko szczególnie istotne dla ochrony powierzchni ziemi oraz m.in. ich dopuszczalne zawartości w glebie. Przyjąwszy nawet, że wykorzystywany środek chwastobójczy znajduje się na liście substancji wskazanych w rozporządzeniu jako środek powodujący ryzyko szczególnie istotne dla ochrony powierzchni ziemi, to przyjęcie, iż zwyczajowo wykonywany oprysk tą

Str. 22

substancją prowadzi do przekroczenia dopuszczalnej zawartości tej substancji w glebie jest także nieprofesjonalne, co nielogiczne.

Dlatego zdaniem Rzecznika Finansowego szkody polegające na zniszczeniu upraw na sąsiednim polu opryskiem wykonywanym przez rolnika na jego gruntach, powinny być objęte ochroną ubezpieczeniową.

Jak długo poszkodowany może czekać na odszkodowanie?

W swojej praktyce Rzecznik Finansowy dostrzega jeszcze jeden problem związany ze szkodami likwidowanymi z ubezpieczenia OC rolników. Poszkodowani rolnicy skarżą się, że zakład ubezpieczeń opóźnia wypłatę odszkodowania argumentując, że sprawca szkody nie dostarcza dokumentów potrzebnych do ustalenia odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń. Zdaniem Rzecznika taka sytuacja nie powinna obciążać poszkodowanego. Istnieje bogate orzecznictwo stwierdzające, że obowiązki poszkodowanego w tym zakresie są ograniczone i sprowadzają się w zasadzie do wystąpienia z wnioskiem o odszkodowanie oraz udokumentowania szkody powstałej na skutek wypadku ubezpieczeniowego.

Przypomnijmy, że zgodnie z art. 29 ust. 1 ustawy o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej, po zgłoszeniu szkody zakład ubezpieczeń ma podjąć postępowanie wyjaśniające w celu ustalenia okoliczności zdarzenia i wysokości szkody. Orzecznictwo potwierdza, że nie można przerzucać takich obowiązków na inne podmioty, w tym zarówno na poszkodowanego, jak i na odpowiedzialnego za szkodę. Sądy podkreślają też obowiązek samodzielnego prowadzenia przez zakład ubezpieczeń postępowania likwidacyjnego przy użyciu dostępnych mu środków. Przy czym niekwestionowane jest, że zakład ubezpieczeń jako profesjonalista posiada wiele możliwości, żeby ustalić okoliczności zdarzenia i wysokość szkody. Sposób realizacji tych zasad w praktyce, pokazuje poniższy przykład.

PRZYKŁAD:

Poszkodowany zgłosił szkodę do zakładu ubezpieczeń 26 czerwca 2017 r. Ubezpieczyciel w lipcu, sierpniu i wrześniu skierował łącznie cztery pisma do swojego klienta z prośbą o dostarczenie brakującej dokumentacji. Po monitach ze strony poszkodowanego zakład ubezpieczeń poinformował, że 17 listopada zostało wystawione zlecenie rzeczoznawcy do odbioru od klienta dokumentacji. 27 listopada poszkodowany wysłał kolejny monit. Dzień później otrzymał informację, że do tej pory zakład ubezpieczeń nie otrzymał dokumentacji. Ostatecznie 12 stycznia 2018 r. poszkodowany zwrócił się do Rzecznika Finansowego z wnioskiem o interwencję.

Po przeprowadzeniu postępowania interwencyjnego przez Rzecznika Finansowego w kwietniu i maju 2018 r. zakład ubezpieczeń przeprowadził dodatkowe czynności m.in. odbierając ustne wyjaśnienia od sprawcy szkody. Ostatecznie ubezpieczyciel uznał swoją odpowiedzialność 14 maja 2018 r.

Warto przypomnieć, że po zgłoszeniu szkody zakład ubezpieczeń ma określony ustawowo termin wypłaty odszkodowania.

W ubezpieczeniach obowiązkowych, w tym w ubezpieczeniu OC rolnika, jest to 30 dni od dnia zawiadomienia zakładu ubezpieczeń o powstaniu szkody. Przy czym jeśli wystąpi konieczność wyjaśnienia okoliczności mających wpływ na odpowiedzialność zakładu ubezpieczeń lub wysokość szkody, termin ten może być wydłużony. Wówczas odszkodowanie musi być wypłacone najpóźniej w terminie 14 dni od dnia, w którym przy zachowaniu należytej staranności wyjaśnienie tych okoliczności było możliwe. Termin likwidacji szkody nie może jednak przekroczyć 90 dni od dnia złożenia zawiadomienia o szkodzie, chyba że ustalenie odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń albo wysokości odszkodowania zależy od toczącego się postępowania karnego lub cywilnego. Jeśli zakład ubezpieczeń nie wypłaci odszkodowania w ustawowym terminie, poszkodowany może domagać się zapłaty odsetek w wysokości ustawowej.

W ubezpieczeniach obowiązkowych, w tym w ubezpieczeniu OC rolnika, jest to 30 dni od dnia zawiadomienia zakładu ubezpieczeń o powstaniu szkody. Przy czym jeśli wystąpi konieczność wyjaśnienia okoliczności mających wpływ na odpowiedzialność zakładu ubezpieczeń lub wysokość szkody, termin ten może być wydłużony. Wówczas odszkodowanie musi być wypłacone najpóźniej w terminie 14 dni od dnia, w którym przy zachowaniu należytej staranności wyjaśnienie tych okoliczności było możliwe. Termin likwidacji szkody nie może jednak przekroczyć 90 dni od dnia złożenia zawiadomienia o szkodzie, chyba że ustalenie odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń albo wysokości odszkodowania zależy od toczącego się postępowania karnego lub cywilnego. Jeśli zakład ubezpieczeń nie wypłaci odszkodowania w ustawowym terminie, poszkodowany może domagać się zapłaty odsetek w wysokości ustawowej.

W praktyce widać też, że część zakładów ubezpieczeń ignoruje przepis nakładający na zakład ubezpieczeń obowiązek zawiadomienia na piśmie uprawnionego o przyczynach niemożności zaspokojenia jego roszczeń w całości lub części, jak również o przypuszczalnym terminie zajęcia ostatecznego stanowiska względem roszczeń uprawnionego. O przyczynach tych zakład ubezpieczeń winien zawiadomić poszkodowanego w ciągu 30 dni od dnia zgłoszenia szkody.

Opracowała Ewa Kiziewicz, główny specjalista w biurze Rzecznika Finansowego